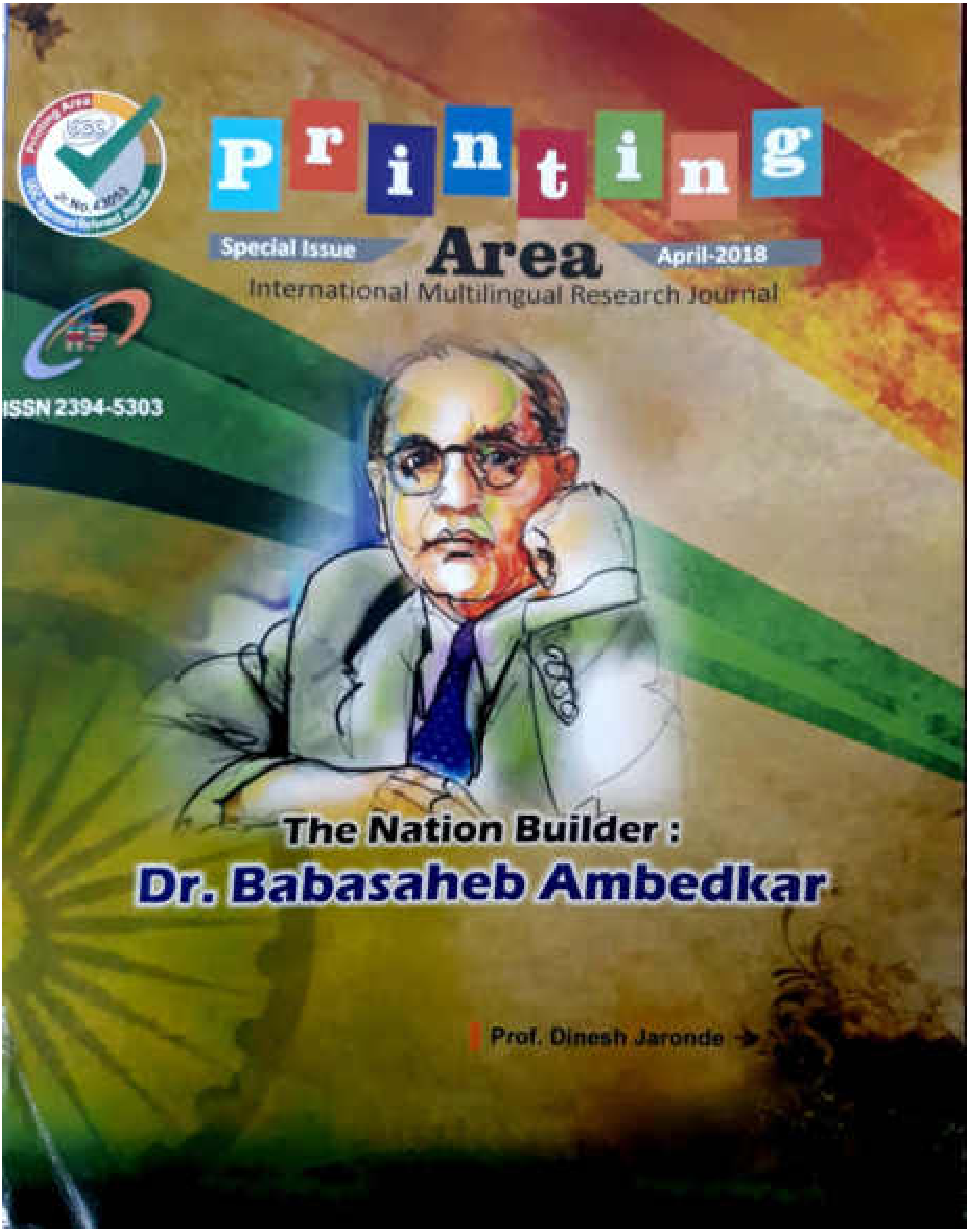

Scanned by CamScanner

आंतरराष्ट्रीय बहुभाषिक शोध पत्रिका

प्रिंटिंग एरिया

Printing Area International Interdisciplinary Research Journal in Marathi, Hindi & English Languages

April 2018, Special Issue

The Nation Builder : Dr. Babasaheb Ambedkar

Editor

Prof. Dinesh R. Jaronde

Harshwardhan Publication Pvt.Ltd.

At.Post.Limbaganesh,Tq.Dist.Beed

Pin-431126 (Maharashtra)

All Types Educational & Reference Book Publisher & Distributors

Printing Area : Interdisciplinary Multilingual Refereed Journal

Scanned by CamScanner

https://sites.google.com/site/vidyawartajournal | http://www.vidyawarta.blogspot.com

27) डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर आणि बौद्ध धम्म
प्रा.डॉ. विलास चव्हाण, अर्धापूर || 94

28) आंबेडकरवाद आणि दलित विद्रोही कविता
प्रा. गोपाल डोळे, पाडेगाव || 96

29) डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांचा मानवतावाद: एक तात्त्विक चिंतन
प्रा. बालाजी माधवराव मस्के, ता. मुखेड || 99

30) महिलांच्या उन्नतीमध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे योगदान
प्रा. जगदिश व. चिमुरकर, चंद्रपूर || 103

31) डॉ. आंबेडकर व हिंदू कोड बिल
प्रा.डॉ. जयवंत निवृत्ती कांबळे || 105

32) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि कामगार चळवळ
प्रा.बाळासाहेब सखाराम जोगदंड, जि. बीड || 107

33) राष्ट्रीय ऐक्य : डॉ. बाबासाहेबांचा दृष्टिकोन
डॉ. माधव सोनेकर || 110

34) हिंदू कोड बिल
प्रा. जितेन्द्र बाबाजी तागडे, जि. नागपुर || 114

35) शिक्षणतज्ञ : डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर
गायकवाड बाळाजी कोंडीबा, औरंगाबाद || 118

36) डॉ. आंबेडकर यांचे शैक्षणिक विचार
प्रा.अरविंद बा. पाटील, वर्धा || 121

37) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे सामाजिक कार्य
प्रा. डॉ. दीपक निवृत्ती बाविस्कर, जि. जळगांव || 124

38) शिक्षा की अवधारणा : डॉ. अम्बेडकर की दृष्टी में
जयंत मनोहरराव फुल, नागपुर || 128

39) दलित साहित्य के प्रेरणा स्त्रोत-डॉ.भीमराव आंबेडकर
डॉ.दमरे मोहन मुंजाभाऊ, जि. परभणी || 131

Scanned by CamScanner

४) विवाह व घटस्फोट विषयक या दोन बाबतीत जातीचा आडथळा नाही करण्यात आला.

५) एक पत्नीत्व

६) घटस्फोटाचे तत्त्व

स्त्रियांच्या हक्कासाठी असलेल्या या विधेयक अतिशय महत्त्वाचे ठरणार. पुरोगामी विचारांच्या सदस्यांनी या विधेयकाचे समर्थन केले. तर प्रतिगामी सदस्यांनी या विधेयकाला विरोध केला. या विधेयकाला तीव्र विरोध झाल्यामुळे संसदेत पारीत होऊ शकले नाही. या विधेयकावर संसदेमध्ये जवळजवळ चार वर्षे चर्चा झाली. शेवटी २७ सप्टेंबर १९५१ मध्ये डॉ. आंबेडकरांनी आपल्या मंत्री पदाचा राजीनामा दिला. राजीनाम्या पत्रात बाबासाहेब म्हणाले होते की, हिंदू कोडबिलाचा खून झाल्यामुळे मी राजीनामा देत आहे. त्यांनी महिलांच्या हक्कासाठी मंत्री पदाचा त्याग केला. स्त्रीयांना महिलांच्याबाबत मिळाले त्यांना महत्त्वाचे वाटत होते. त्यांनी स्त्रीयांसाठी तत्त्व मांडले म्हणून तत्त्वासाठी सत्ता त्याग केला.

निष्कर्ष -

१) हिंदू कोड बिल मंजूर झाले नसले तरी भारतातील हिंदू स्त्रियांना न्यायिक हक्क देण्याची प्रक्रिया सुरू झाली.

२) हिंदू कोड बिल पूर्णपणे मंजूर झाले नसले तरी या कायद्याची बाबासाहेबांची भूमिका मान्य करणारी असल्यामुळे पुढे बिल तुकड्या-तुकड्याने मंजूर झाले.

३) भारतीय स्त्रि उन्नती व सक्षमीकरणासाठी बाबासाहेबांचे प्रचंड योगदान आहे.

४) हिंदू कोडबिलामुळे स्त्रि पुरुष समानता या संकल्पनेला प्रोत्साहन मिळाले.

संदर्भ ग्रंथ सूची -

१) खैरमोडे, चांगदेव भगवान - डॉ. भिमराव आंबेडकर, खंड १० पुणे सुगावा प्रकाशन, दुसरी आवृत्ती.

२) लक्ष्मी अरुणा - डॉ. आंबेडकर आणि स्त्रि, आकांक्षा प्रकाशन नागपूर.

३) खैरमोडे, चांगदेव भगवान - डॉ. आंबेडकर आणि हिंदू कोड बिल, पुणे.

४) आंबेडकर विचारांचे राजनीती - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची भाषणे भाग २ मुंबई.

५) विकीपिडीया

□□□

32

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि कामगार चळवळ

प्रा.बाळासाहेब सखाराम जोगदंड
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख,
र.भ.अट्टल महाविद्यालय,गेवराई
ता.गेवराई जि.बीड (म.रा.)

प्रस्तावना :

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर हे सार्वजनिक जीवनाच्या सुरुवातीपासून कामगार चळवळीशी संबंधीत होते. १९२८ साली मुंबई विधिमंडळ मध्ये पहिले राजकीय विचारमंथन कामगारांची अशी नोंद केली आहे. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी समाजातील अनेक घटकांना मूलभूत अधिकार मिळवून दिले. कामगारवर्गाच्या हक्कांसाठी दिलेल्या लढ्याने कामगारांना त्यांचे हक्क,समान मान्यता, स्वतंत्र नागरिक म्हणून मिळाले. [illegible] या लढ्याचे यश म्हणावे लागेल. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा लढा हा मनुवादी शोषणाविरोधातील होता. त्यांच्या जीवनातील १९३४ नंतरच्या काळा मध्ये समस्त कामगार वर्ग वहात त्यांना असलेल्या आपुलकी व्या भावनेचे प्रतिबिंब पडलेले दिसून येते. अखिल विधायकांच्या कार्यक्षमतेने मांडल्या जाणाऱ्या कायद्यांचा विषये त्यांच्या सत्ता मध्ये असलेली कळकळ, स्वतंत्र मजूर पक्षाचे संस्थापक म्हणून १९४२ ते १९४६ या कालखंडात व्हॉईसरॉय मंत्रिमंडळातील मजूर मंत्री म्हणून तसेच भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार या नात्याने केलेल्या भाषणा मधून, कृती मधून व निर्णया मधून जाणवत होतेला दिसून येते. कामगारांचे प्रश्न त्यांच्या आपल्या संघटने मार्फत मांडता यावेत या करिता १३ नोव्हेंबर, १९४३ रोजी भारतीय श्रमिक संघटना कायदा मध्ये दुरुस्ती करणारे विधेयक हे त्यांनी विधिमंडळामध्ये मांडले. या विधेयका मध्ये कामगार संघटनांना मान्यता देण्याचे बंधन मालकांवर टाकण्यात आले होते; तसेच कामगार संघटनांनी पूर्ण करावयाच्या अटी नमूद केल्या होत्या.

१९४४ साली सर्व्हंट इंडिया [illegible] संस्थेच्या [illegible] करण्यात आलेल्या [illegible] असे सुचवले की [illegible] कामगारांच्या

हितासाठी खूप काही केले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी मजूर मंत्री असताना पुरुष व स्त्री कामगारांसाठी अनेक महत्त्वाच्या सवलती मंजूर करून घेतल्या. त्यापैकी एक म्हणजे प्रसूतीच्या काळात स्त्री कामगारांसाठी पगारी रजेची योजना अंमलात आणली. त्याशिवाय कामगारांना तांत्रिक शिक्षण, औद्योगिक तंटे मिटविण्यासाठी लवाद योजना, मालक-मजूर करार जे कामगारांना जाचक होतात ते बदलण्याची योजना इत्यादि. बाबासाहेब आंबेडकरांनी मजूर मंत्री असताना पुरुष व स्त्री कामगारांसाठी अनेक महत्त्वाच्या सवलती मंजूर करून घेतल्या. त्यापैकी एक म्हणजे प्रसूतीच्या काळात स्त्री कामगारांसाठी पगारी रजेची योजना अंमलात आणली. त्याशिवाय कामगारांना तांत्रिक शिक्षण, औद्योगिक तंटे मिटविण्यासाठी लवाद योजना, मालक-मजूर करार जे कामगारांना जाचक होतात ते बदलण्याची योजना, इत्यादि.

बाबासाहेब आंबेडकर म्हणाले होते, २६ जानेवारी १९५० रोजी आपण विसंगतीने भरलेल्या जीवनाचा स्वीकार करीत आहोत. देशाच्या राजकीय जीवनात आपण समतेचा स्वीकार केला आहे. परंतु, सामाजिक व आर्थिक जीवनातील विषमता मात्र दूर झालेली नाही. देशाच्या राज्यघटनामध्ये 'एक माणूस, एक मत व एक मत, एक मूल्य' हे तत्त्व आपण मान्य केले असले तरी आपल्या सामाजिक व आर्थिक व्यवस्थेमुळे आपण 'एक माणूस, एक मूल्य' हे तत्त्व मात्र अव्हेरले आहे. किती काळ आपण हे परस्पर विरोधाचे जीवन जगणार आहोत? सामाजिक व आर्थिक समतेला आपण नाकारणार आहोत? सामाजिक व आर्थिक समता आपण दीर्घ काळ नाकारणार असू तर केवळ राजकीय लोकशाही धोक्यात लोटून आपण ते करणार आहोत. शक्य तितक्या लवकर आपल्याला ही विसंगती संपुष्टात आणावी लागेल, अन्यथा या विषमतेचे चटके ज्यांना सोसावे लागत आहेत ते लोक, परिश्रमपूर्वक निर्माण केलेली राजकीय लोकशाही व्यवस्था उद्ध्वस्त करतील. भारताला राज्यघटनेची अमूल्य भेट देत असताना घटनेच्या शिल्पकाराचे हे उद्‌गार होते. देशाला प्रगतीची वाट दाखविणाऱ्या द्रष्ट्या या तपस्वीच्या मुखातून बाहेर पडलेले हे शब्द म्हणजे राज्यकर्त्यांना दिलेला धोक्याचा इशारा होता. हे प्रामुख्याने राज्यकर्त्यांनी, तसेच देशातील नोकरशहा, प्रशासन, उद्योगपती व नागरिकांनी लक्षात घेणे आवश्यक आहे. १९३६ मध्ये आंबेडकरांनी 'स्वतंत्र मजूर पक्ष' या पक्षाची स्थापना केली. या पक्षाच्या जाहीरनाम्यात आंबेडकरांनी कारखान्यातील कामगारांच्या व शेतकऱ्यांच्या हिताला अनुसरून न कार्यरत राहण्याची ग्वाही दिली होती. कामगार वर्गाच्या हितासाठी नोकरी, बढत्या व पगार वाढ यावर सरकारी नियंत्रण असावे, कामाच्या तासां वरील मर्यादा, योग्य वेतन, भर पगारी रजा योजना, किमान वेतन या संबंधी ये कायदे करून देशासाठी प्रयत्नशील राहण्याची हमी स्वतंत्र मजूर पक्षाच्या जाहीरनाम्यात व देण्यात आली होती. आजारपण, बेकारी या अपघात प्रसंगी कामगारांना साहाय्यभूत विमा योजना व कामगारांसाठी स्वस्त भाड्याच्या घरांची व्यवस्था करण्याचे हे आश्वासन आंबेडकरांनी दिले होते. शेतकऱ्यांना व कामगारांना सुधारित राहणीमान लाभण्यासाठी त्यांना योग्य प्रयत्न या सगळ्या बाबी यासाठी त्यांना किमान मिळकतीची हमी देण्याचा व मर्यादा ठरविण्याचा प्रयत्न हा पक्ष करील असे ही या जाहीरनाम्यात म्हटले होते. कामगारांना या कारागिरांना आपल्या व्यवसायात प्रावीण्य मिळवण्याचा व स्वतःची उत्पादकता वाढविण्यास साहाय्यभूत होणारे व्यवसाय प्रशिक्षण कार्यक्रम राबवण्याचा पक्षाचा प्रयत्न असेल असे प्रतिपादन करण्यात आले होते. आज सुमारे आठ दशकांनंतर देशातल्या कामगार वर्गाला भेडसावणाऱ्या समस्यांचे पूर्ण आकलन डॉ. आंबेडकरांना झाले होते व त्यावर ठोस उपाय काढण्याची हवेत याची जाणीव त्यांना होती. याचा प्रत्यय या बाबासाहेबांनी स्थापन केलेल्या स्वतंत्र मजूर पक्षाच्या जाहीरनाम्यावरून येतो. कामगारांना किमान वेतन, कामाच्या तासावर मर्यादा, बोनस, निवृत्तीवेतन यांसारख्या बाबतीत ते आग्रही होते. परंतु आज असलेल्या व मनमोहनसिंग सरकारच्या काळामध्ये आणि मोदी सरकारने हल्लीत घातलेल्या 'कौशल्य विकास योजने'ची आवश्यकता बाबासाहेबांना स्वातंत्र्यपूर्वकाळात वाटू लागली होती हे त्यांचे द्रष्टेपणाच. सप्टेंबर १९३८ मध्ये मुंबई विधान मंडळामध्ये मांडण्यात आलेल्या औद्योगिक विवाद विधेयकावर मुद्दे मांडताना आपल्या भाषणामध्ये आंबेडकर म्हणाले, "संप म्हणजे स्वातंत्र्याच्या हक्काचे दुसरे नाव. प्रत्येक मनुष्याला स्वातंत्र्याचा हक्क आहे असे कबूल करता तर प्रत्येक कामगाराला संप करण्याचा अधिकार आहे, हे तुम्हाला कबूल करावे लागेल. स्वातंत्र्याच्या हक्का इतकाच कामगारांचा संप करण्याचा हक्क पवित्र आहे." बाबासाहेबांनी प्रतिबंधकतील सरकारच्या तडजोडीच्या कायद्याला कडाडून विरोध केला. संप करण्याचा हक्क नसल्यामुळे कामगारांना संप करण्याबद्दल शिक्षा करणे ही गोष्ट नीती च्या या कायद्याच्या विरुद्ध नाही असे म्हणणे पूर्ण पणे चुकीचे असल्याचे मत त्यांनी ठामपणे मांडले. बाबासाहेबांची व्हॉईसरॉयच्या कार्यकारी मंडळामध्ये २० जुलै १९४२ रोजी कामगार मंत्री म्हणून नियुक्ती झाली. या संधीचा लाभ उठवून आंबेडकरांनी विविध परिषदा, अभ्यास वर्ग व समालोचनं केलेल्या भाषणांमधून व्यक्त केलेल्या विचारांनी, देशातील कामगारांचे हित रक्षण व कल्याणा साठीच्या धोरणांचा पाया घातला. त्यांनी

Scanned by CamScanner

[illegible]

संदर्भ :-

[illegible]

Scanned by CamScanner